

VISITES A LA MANRESA DESCONEGUDA

Festa Major 2023

SANT ANDREU D'hospital medieval a centre assistencial

Manresa
Ciutat Mil·lenària

SANT ANDREU

D'hospital medieval a centre assistencial

L'Hospital de Sant Andreu de Manresa, situat a l'espai delimitat pels carrers de l'Hospital i de Remei de Dalt, es troba en aquest lloc des del moment de la seva fundació, a l'edat mitjana.

La primera referència documental que en tenim és del 9 de desembre de l'any 1260, quan surt esmentat com a *hospital superior*. L'actual nom d'Hospital de Sant Andreu té el seu origen en una capella annexa començada a edificar l'any 1300 sota l'advocació d'aquest sant, precedent de l'actual església de Sant Andreu.

A finals del segle XIII i inicis del XIV l'Hospital estava situat als afores de Manresa, al costat del camí que duia cap a Vic i Berga i el nom d'hospital superior, li venia del fet d'estar situat al capdamunt d'una cinglera sobre el torrent Mirable, l'actual via de Sant Ignasi, davant per davant de l'anomenat *hospital inferior*, que més endavant va prendre el nom d'Hospital de Santa Llúcia i que era situat al costat del torrent en el camí de Barcelona.

D'acord amb les funcions que tenien els hospitals a l'edat mitjana i fins ben entrada l'època moderna en aquestes dues institucions s'hi acollia a pelegrins, captaires i indigents als quals es donava menjar i aixopluc i, només en els casos de necessitat, servien per a tenir cura dels malalts.

Ben aviat els problemes econòmics van fer que els dos hospitals manresans acabessin fusionant-se en un de sol, de manera que el dia 26 de febrer de 1553

va deixar d'existir l'Hospital de Santa Llúcia i va quedar només l'Hospital de Sant Andreu com a institució per a l'assistència dels pobres de la ciutat i dels rodamons.

Per fer aquestes funcions, l'Hospital comptava inicialment amb un edifici petit, annex a la capella de Sant Andreu. En una cambra d'aquest edifici, a començaments del segle XV hi havia 10 llits per als acollits a l'Hospital i la resta d'habitacions i dependències estaven destinades a l'habitatge dels anomenats *hospitalers*, matrimoni que tenia cura del manteniment i neteja de l'edifici i de l'alimentació de les persones ingressades.

A més dels hospitalers, hi havia els administradors de l'Hospital, encarregats d'aconseguir ingressos i de gestionar el patrimoni de l'Hospital.

Amb el temps, l'Hospital va anar evolucionant i derivant les seves funcions cap a la cura dels malalts. Com a conseqüència va anar augmentant la quantitat de llits, cambres i dependències dedicades a l'atenció dels ingressats i, també, lògicament, va aparèixer i es va anar incrementant el personal vinculat directament al món de la medicina (metges, cirurgians, infermers i apotecaris). Preogressivament es van dedicar exclusivament a l'assistència i cura de ferits i malalts.

Aquest canvi també va comportar que durant la segona meitat del segle XVI es fessin diverses ampliacions i millores de l'edifici, una de les quals cor-

respondria a l'actual façana renaixentista que dona a la plaça de l'Hospital. Així, per un inventari del 1601 podem saber que ja hi havia un mínim de quatre cambres amb llits per als malalts, a més de la cuina i de dues sales més, on cal suposar que hi feien vida els malalts i interns de l'hospital.

Amb tot, però, el canvi qualitatiu més important es va produir al llarg dels segles XVII i XVIII. L'any 1732 es van fer noves ampliacions dels locals de l'Hospital i, per un inventari de l'any 1760 sabem que en aquest moment ja hi havia sis cambres per al repòs dels malalts amb

malalts, l'Hospital podia arribar a atendre 114 interns. A més d'això, també cal esmentar que en aquests moments l'Hospital comptava amb dues cuines, tres cellers i un estable.

D'altra banda, pel que fa al personal de la casa, a finals del segle XVIII aquest estava format pel prior o administrador, tres criats, cinc criades, un metge i un farmacèutic.

Aquestes ampliacions, que inicialment es mostraren ben útils i necessàries, ben aviat van esdevenir insuficients arran de la Guerra del Francès i, sobretot, de les guerres fraticides del segle XIX durant les quals va fer funcions d'hospital militar. Aquestes necessitats d'assistència als militars i el mateix creixement demogràfic de la ciutat van ser, bàsicament, el que va condicionar que, a petició de l'Ajuntament, el dia 17 de febrer de 1844 les monges de la Congregació de Sant Vicenç de Paül s'instal·lessin a l'Hospital de Sant Andreu, on han estat durant 174 anys, fins a l'octubre de 2018

Una de les sales de malalts de l'Hospital, l'any 1916 (fotografia de Josep Guixà)

un total de 44 llits als quals, en cas de necessitat, es podien afegir 70 màrfeques més que trobem esmentades a l'inventari. Així, sumant llits i màrfeques, en casos d'epidèmia o d'aglomeració de

quan en van marxar les dues darreres monges. Durant aquest temps l'únic moment que les monges van haver d'abandonar l'Hospital va ser a causa de la Guerra Civil quan, a causa del mo-

viment revolucionari, la majoria de monges van marxar o es van amagar. El 1936, l'alcalde Francesc Marcet va fer una crida per substituir-les entre dones de 18 a 35 anys que sabessin llegir i escriure correctament el català i el castellà i que poguessin justificar bona conducta. El 17 d'agost hi començaven a treballar noies, la majoria treballadores de fàbrica, que hi van veure una oportunitat per a les seves vides i moltes van acabar obtenint el títol o d'infermeres de guerra o d'ajudants d'infermeres. L'Hospital va quedar sota control militar i va passar a ser l'Hospital Militar Base de l'Hospital d'Evacuació de l'Exèrcit de l'Est, amb seu a Manresa. Acabada la guerra, les monges paüles van tornar a l'hospital.

Pel que fa a l'edifici, cal indicar que les ampliacions més importants va tenir lloc en els segles XIX i XX, amb la construcció de nous pavellons que van permetre l'augment dels serveis que s'oferien, fins arribar a les dependències i a les funcions i personal altament especialitzat amb què compta actualment, en què és un modern centre sòcio-sanitari per a l'atenció de persones grans i de malalts dependents.

L'església de Sant Andreu

Vinculada a l'Hospital des dels seus inicis, l'origen de l'església de Sant Andreu fou a una petita capella dedicada a aquest sant que el manresà Pere Salvatge, amb el permís previ dels consellers i del paborde de la Seu, atorgat el 24 de febrer de 1300, va fer construir a començaments del segle XIV al costat de l'edifici de l'hospital superior.

D'aquesta primera capella en queden alguns rastres imbuïts dins de l'actual, fruit d'una important reforma i ampliació que va tenir lloc entre 1790 i 1795 sota la direcció del mestre d'obres manresà Miquel Puig, que va comptar amb la col·laboració de l'escultor Josep Sunyer. El 25 d'octubre de 1795 es va celebrar la benedicció solenne de la nova església.

D'estil neoclàssic, és un edifici de nau única i exteriorment en destaca la façana amb un portal format per columnes i un frontó corb. Sobre la porta principal hi podem veure l'escut de la família Amigant, que tenia el patronat de l'església com a hereva del fundador Pere Salvatge. La façana està coronada amb dues torres simètriques de planta quadrada entre les quals hi ha una estàtua de sant Andreu, instal·lada l'any 1963. ■

ORGANITZAT PER: **Ajuntament de Manresa**

AMB LA COL·LABORACIÓ DE: **Centre d'Estudis del Bages, Associació Memòria i Història de Manresa, Fundació Turisme i Fires de Manresa i Fundació Sant Andreu Salut**

TEXT: **Marc Torras Serra**

FOTOGRAFIA DE PORTADA: **L'església de Sant Andreu i l'Hospital l'any 1911 en una fotografia publicada a la Revista Il·lustrada Jorba. (ACBG_Hospital_1)**